
TÜRKİYE-ERMENİSTAN: VARILAN NOKTA - 16 EKİM 2009

Ömer Engin LÜTEM

12.04.2009

Cumhurbaşkanı Gülün geçen yıl milli maç münasebetiyle Erivana yaptığı kısa ziyaretten sonra iki ülke ilişkilerinin normalleştirilmesini ve aralarında işbirliğinin başlatılmasını öngören müzakereler hız kazandı ve taraflar bu konuları ele alan iki protokolü 10 Ekimde Zürihte imzaladılar. Dört gün sonra Ermenistan Başkanı Serj Sarkisyanın Bursada milli maça gelmesi de Türk-Ermeni ilişkilerinin çok gereksinim duyduğu bir dostluk ve iyi niyet gösterisi oldu.

Bu protokollerle iki ülkenin birbirlerinden olan başlıca talepleri kabul edildi. Türkiye için, 1992den bu yana üzerinde ısrarla durduğu mevcut sınırların tanınması gerçekleşti ve soykırım iddiaları konusunda da Türkiyenin 2005 yılında yaptığı tarihçiler ortak komisyonu önerisi, esas itibariyle, kabul gördü. Ermenistan ise yıllardan beri çok istediği Türk sınırlarının açılması ve Türkiye ile diplomatik ilişki kurulmasını sağladı.

Böylelikle protokoller Türkiye-Ermenistan arasındaki ilişki ve işbirliğinin yasal çerçevesini çizdi; ancak bu belgelerin ne zaman yürürlüğe girecekleri ve nasıl uygulanacakları hakkında bazı sorunlar vardır.

Ermenistan açısından bakıldığında hükümeti oluşturan partilerin parlamento onayı için yeterli çoğunluğu vardır. Ancak bu ülkede muhalefet parlamento dışında daha aktiftir. Son olarak, Başkan Sarkisyanın seçiminin hileli olduğunu ileri süren muhalefet partilerinin düzenledikleri gösterilerde on kişinin öldüğü hatırlardadır. On yıl geriye gidersek silahlı bir muhalif grubun parlamentoyu basarak Parlamento Başkanı, Başbakanı ve altı milletvekilini öldürdüklerini görürüz. Protokollere karşı hareket daha şimdiden başlamış olup birkaç gün evvel Taşnak Partisi Erivanda on binin üzerinde kişinin katıldığı bir gösteriyi düzenlemeyi başarmıştır. Muhalefetin bel kemiğini oluşturan eski Devlet Başkanı Ter Petrosyanın başkanlığını yaptığı Ermenistan Milli Kongresi de katıldığı takdirde çok daha büyük gösteriler ve hatta taşkınlıklar olabilir bu da Ermenistan Meclisini etkileyebilir.

Ermenistan için çok daha büyük sorun Diasporadır. Birinci protokolde Türkiye-Ermenistan arasındaki sınırın tanınması ikinci protokolde tarihi boyut un incelenmesi için bir alt komisyon kurulması, Diasporanın neredeyse kutsal gibi gördüğü bazı inançlarına tamamen ters olup Diaspora kuruluşları kendi kimliklerini tehdit altında hissetmektedir. Başkan Sarkisyan Diaspora Ermenilerinin yoğun olarak yaşadıkları bazı ülkelere giderek açıklamalarda bulunmak suretiyle bu tepkileri hafifletmeye çalışmıştır. Bazı Ermeni kuruluşları isteksiz bir şekilde Başkan Sarkisyanı desteklemişlerse de Taşnaklar ve yandaşları, karşıtlıklarını Devlet Başkanına saygısızlığa varan bir düzeyde sürdürmüşlerdir; ancak Başkan Sarkisyan tutumunu değiştirmemiştir. Ne var ki Ermenistanın, Taşnakları ve diğer muhalifleri bir ölçüde tatmin etmek için, protokollerin uygulanmasına Türkiyenin kabul edemeyeceği bazı yorumlar getirilmesi ve taleplerde bulunulması

olasıdır. Bu konuya aşağıda ayrıca değineceğiz.

Türkiyede de protokollere karşı bazı itirazlar vardır ve aynen Taşnaklar gibi, ancak onlardan tamamen farklı bir görüş açısından sınırların tanınması ve tarihi boyuta ilişkin maddeler eleştirilmektedir. Diğer yandan Hükümet, muhalefet ve kamuoyu söz konusu protokollerin Azerbaycanın çıkarlarını zedelememesi noktasında birleşmektedirler. Hükümet bu konuda, Azerbaycan Milli Meclisi dâhil, birçok kez taahhütte bulunmuş olduğundan ve esasen Mecliste de çoğunluğa sahip olduğundan, tartışmalar sürse de, protokollerin onaylanacağı görülmektedir.

Gerek Türkiyede gerek Ermenistan ve Diasporada protokollere karşı çıkanların tutumunu zayıflatan bir olgu ilgili tüm ülkelerin (hatta mesela İspanya gibi doğrudan ilgisi olmayan bazı ülkelerin) ve BM, AB ve NATO gibi kuruluşların protokollerin imzalanmasından gayet hoşnut ve bunu açıklamalarıdır. Diğer bir deyimle protokoller dünyada genel kabul görmüş durumdadır.

Türkiye için önemli bir sorun TBMMnin protokolleri ne zaman onaylayacağıdır. Genel kanı, Karabağ Sorununun her yönüyle çözümlenmesi uzun yıllar alabileceğinden, Ermenistan ve Azerbaycanın bu sorunun çözümüne ilişkin ilkeler üzerinde resmen anlaşmaya varmaları halinde Meclisin protokolleri onaylayabileceğidir. Ancak Minsk Grubunun çabalarıyla müzakerelerde epey mesafe almış olmakla beraber, tarafların ne zaman anlaşabilecekleri belli değildir ve bekli de bu anlaşma çok uzun zaman alabilecektir. Bu durumda protokoller T.B.M.Mde aylarca ve belki de yıllarca bekleyecek midir?

Onay süresi uzadığı takdirde, Ermenistan ve Diasporanın da tahrikiyle, bu konuda ABden ve özellikle ABDden önce itiraz, sonra baskılar gelecektir. Diaspora daha şimdiden, soykırım iddialarının ABD tarafından tanınmasını öngören H.Res.252 sayılı karar tasarısını canlandırma girişimlerinde bulunmaya başlamıştır. Türkiyenin onayının çok gecikmesi halen 134 ortak sunucusu olan bu tasarımı destekleyenlerin sayısını artıracak buna paralel olarak da ABD Hükümetinin tasarımı önleme olasılığı azalacaktır. Ayrıca 24 Nisan mesajında soykırım sözcüğünün kullanması için Başkan Obamaya baskılar da yapılacaktır. Kısaca Türkiye için geçmiş yıllara bir geri dönüş yaşanabilecektir. O itibarla protokollerin onaylanması konusunda Türkiye fazla bir zamana sahip değildir ve bu konunun önümüzdeki Nisan ayından önce sonuçlandırılmasında yarar bulunmaktadır.

Protokollerin onaylanması ve yürürlüğe girmesinden sonra uygulanmaları sırasında da bazı sorunlarla karşılaşılması muhakkak gibidir. Ermeni ilgililer bunların işaretini daha şimdiden vermeye başlamışlardır. Başkan Sarkisyan 11 Ekimde yaptığı Ermenilere Sesleniş konuşmasında Türkiye ile ilişkilerin soykırım gerçeğini sorgulayamayacağını, soykırımın insanlık tarafından tanınması ve kınanması gerektiğini, ikinci protokoldeki alt komisyonun bir tarihçiler komisyonu olmadığını ileri sürmüştür. Bu sözler protokoldeki tarihi boyut alt komisyonunu adeta işlevsiz hale getirmektedir.

Ermenistan Devlet Başkanı aynı konuşmasında Türkiye ile Ermenistan arasında mevcut sınır sorununun uluslararası hukukun ilgili kurallarına göre çözümleneceğini söylemiş ve protokollerin bundan daha ileri gitmediğini belirtmiştir. Birinci protokolde Türkiye ile Ermenistan arasındaki sınırın tanındığı teyit edildiğine göre hangi sınır sorununun çözümünden bahsedilmektedir?

Buna karşın Başbakan Tigran Sarkisyan Ermenistanın Sovyet döneminden miras kalan sınırları fiilen ve hukuken tanıdığını beyan etmiş, diğer yandan Ermenilerin 1915 öncesi Türkiyedeki malları

konusunun ele alınacağından bahsetmiştir. Dışışleri Bakan Yardımcısı Şavarş Koçaryan ise bu konuda soykırım kurbanlarının mirasçılara verilecek tazminat konusunun gündeme getirileceği belirtmiştir.

Görüldüğü gibi Ermeni yetkililer protokollerde çözümlenmiş bazı sorunları yeniden açmayı ve hatta tazminat gibi, protokollerde yer almayan yeni sorunları ortaya atmayı amaçlamaktadırlar.

Sonuç olarak söz konusu protokollerin imzalanması iki ülke ilişkilerinin normalleşmesi alanında önemli bir aşama olmakla beraber, protokollerin onaylanması halinde dahi sorunların süreceği ve bu durumun taraflar arasında çok arzu edilen barış ve işbirliği havasının doğması ve sürmesini etkileyeceği görülmektedir.

Kaynak/Source: